

Píseň: S375 - Volný jsem + **modlitba;** **Oddíl k výkladu:** Jk 1, 1-8

Milí přátelé,

na posledním setkání jsme se rozhodli, že se budeme věnovat Jakubově epištole (= dopisu; z řeckého epistolé).

Také jsem srhnoval prvních jedenáct kapitol Bible v jejich dvou základních funkcích - snad se zřetelným naznačením desítek dalších dimenzí a zvěstí, které obsahují.

Základními funkcemi těchto kapitol pak je: 1) „Připravit scénu světa“ - uvést dění světa i jednotlivých životů v kontextu, v němž se již vždy vše odehrává. Pro Bibli pak jde o kontext vždy nejprve náboženský, nikoli historický, biologický či jiný. Součástí této přípravy je tedy podání osvětlení, že a proč je svět a ne nic. Kde se vzalo zlo a utrpení. Jaký je člověk. Že je Bůh. Různé národy. Jak k sobě tyto patří atd.

2) Součástí této přípravy je však již vždy také zvěst o Bohu: Jak vnímá Bůh svůj stvořený svět (jako dobrý!). Jak se chová k zpronevěřilému člověku (znovu a znovu vykupuje a pomáhá - ale zároveň je svoboden naložit s člověkem dle svého nanejvýš spravedlivého hněvu). A že je to Hospodin, na kom nakonec vše záleží - nikoli člověk (srv. právě Stvoření světa, Potopu a rodokmen Gn 11).

Jakubova epištola

Čímž je zrovna Jakubův dopis (zkratka Jk) zvláštním pokračováním. Bude totiž zdůrazňovat na první pohled opak: Na člověku mnoho záleží. Má na mnoho věcí vliv. Někdy až „Bůh nemá jiné ruce než naše.“ Tak již Jk 1, 5-7.

Také proto Martin Luther nazývá tento dopis jako „slaměnou epištolu.“ Totiž že staví na slámě - na člověku. Druhým důvodem je skutečnost, že o čem Jakub píše, přece všichni vědí. Jde o úplně jasné věci. Proč se jimi tedy nějak zvlášť zabývat? Sám však nebyl proti její přítomnosti v kánonu (= míře) křesťanské víry i života.

Dějiny první církve však dokládají, že s Jakubovou epištolou byly problémy. Prvních asi tři sta let nebyl tento dopis součástí novozákonního kánonu. Prostě nebyl v Bibli. K jeho zařazení došlo až v průběhu 4. století po Kr. I v novověku se vedly spory o jeho, řekněme, „patřičnosti.“

Je dobře, že moderní křesťané nepodlehli svým touhám (srv. Jk 13-15), nýbrž podřídili se rozhodnutí prvotní církve. Jakubova epištola plní totiž, kromě jiného, podobnou funkci v NZ jako mudroslovná literatura v SZ.

To potvrzuje i žánr a forma: Nemalá část dopisu Jakubova jsou volně spojené aforismy - zejména v první kapitole je to velice nápadné. Pokud tento úvod položíme vedle oddílů např. z knihy Přísloví, je stejnost žánru očividnou.

Tak je také u Jk potřeba mít na paměti jeho žánr. Tím je mudrosloví, někdy homileteckého (homilie = kázání) typu. Nejde o teologický spis jakým je např. list Ř. Nejde ani o narativ, jakými jsou např. evangelijní podání.

Toto základní pochopení základního kontextu dopisu ulehčí porozumění mnoha ne-úplně-šikovným formulacím. Dobrým příkladem budiž závěr dnešního oddílu.

Dobový kontext

Dopis samotný byl snad původně sepsán skutečně jakýmsi Jakubem. Ani to však není jisté, neboť řada dopisů nárokuje si autorství apoštola Pavla, prokazatelně není z jeho ruky (např. Ko, 2Te, Ef). Podobně jako u ostatních deuteropavlovských¹ dopisů tomu napovídají: Odlišný slovník i teologie (tyto nelze aplikovat v případě Jk, nemáme totiž žádnou kontrolní skupinu ke srovnání) a zejména úroveň užitého jazyka.

¹ Dosl. „druhotně Pavlových“ (srv. Deuteronomium = druhý zákon). Tedy že tyto dopisy napsal nějaký z Pavlových žáků. Stejně jako se různí proroci přidávali k původnímu Izajášovi, ačkoli působili až o dvě stě let později. Nejde tedy o plagiátorství (takové pochopení se objevuje až v Evropě 18. století), nýbrž naopak - o vzdání úcty, podřízení se vyšší a uznávanější autoritě, zatímco mé vlastní jméno a úspěchy budou ztraceny v propadlišti dějin.

Prvotní církev i badatelé totiž mají za to, že tento „Jakub, služebník Boží a Pána Ježíše Krista,“ byl ve skutečnosti Jakubem - bratrem Páně (Ga 1, 19). Nám dochovaná a známá podoba dopisu je však psána tak vytríbenou řečtinou, že není možné, aby jej sepsal Ježíšův příbuzný ze zapadlé Galileje.²

Nejspíše je tedy nám známá podoba dopisu později přepracovaným starším dopisem. Původní dopis byl sepsán snad před r. 62 (toho roku byl Jakub, bratr Páně, ukamenován), nám dochovaná podoba je pravděpodobně z konce 1. století po Kr. O tom, že se jedná o redakční přepracování svědčí polemika proti těm, kteří špatně a mylně chápali Pavlovy listy zejména v oddílech o vztahu mezi vírou a skutky.

Tento závěr je podporován také formou, která není úplně jednolitá. Některé oddíly jsou navzájem nesouvisející aforismy (např. Jk 1), jiné části jsou až kazatelským rozpracováním jednoho tématu (např. Jk 2, 14-26). Tak se dopisy prostě nepiší. Avšak právě pozdější redakce „všeho podstatného od Jakuba, bratra Páně,“ by právě takto „slila dohromady“ různé žánry i obsahy.

Dopis samotný je prvním (v pořadí novozákoního kánonu) tzv. katolickým listem. Tedy listem obecným (= řecky katholicé), tedy pro všechny křesťany. Ačkoli původně byl možná zejména pro křesťany ze židů (srv. Jk 1, 1).³

Tento dopis, stejně jako většina biblických epištol, tak není úplně vhodný pro bohoslužebné kazatelské zpracování. Už totiž jde o kázání. A kázat na kázání není úplně nosné. Avšak protože jsou epištoly kvůli době vzniku velice zhuštěnými texty, je o čem kázat i v případě epištol. Překvapivě, a paradoxně, totiž je

² Jen pro srovnání: Řečtina např. Matoušova a Markova podání evangelia je velice rudimentární a plná chyb. Oproti tomu Lukášova a Janova (oba spíše vzdělanci a z helénizovanější doby) je blízka třeba řečtině Pavlově či listu Jakubova.

³ Ačkoli by zkratkovitá logika mohla velet opak. List Jakubův zdůrazňuje skutky, což by právě židé měli nepotřebovat. Avšak právě mnozí židovští konvertité ke křesťanství v něm hledali zejm. ulehčení jha následování Božího slova. Učení o „spasení z pouhé milosti“ je lákavým opakem učení, které zdůrazňuje plnění mnohých povinností. Avšak takové pochopení Pavla i Boží milostí je pochopením mylným. Jak se vůči tomu opakovaně vymezoval Pavel, Petr i Jakub.

epištolám často rozuměno mylně. Právě v domnění, že „je v nich všechno jasné.“

Dnešní oddíl

Svědčí o tom již úvod Jakubova dopisu: „Mějte radost, když na vás přicházejí zkoušky.“ Lehko se řekne, těžko se dělá. Navíc kdo nás to tedy zkouší - zejména po srv. s Jk 1, 12-14?

Právě u Jakubova dopisu si musíme stále znovu zvědomovat, že řada lidí potřebuje velmi konkrétní instrukce - všední, náboženské, pracovní, životní. I Desatero je pro ně příliš abstraktním. Dobrým důkazem toho jsou svědectví kaplanů z léčebny např. v pražských Bohnicích. Tam jsou lidé s duševními onemocněními i léčící se ze závislostí. A nejen ti znovu prosí o velice konkrétní směrovky do života.

Neboli nejde v první řadě o intelektuální schopnosti. Lidé prudce inteligentní a vzdělaní jsou stíženi duševními poruchami stejně často jako lidé na opačné straně stejného spektra. Se závislostmi je to stejné.

Právě pro takové lidi, kteří potřebují jasně a konkrétně říct, co je dobře a co je špatně, je v první řadě sepsán list Jakubův. A kniha Přísloví. Proto je v kánonu také protipól knih jako je Kazatel, Jób či Pavlových dopisů. Nevyhnutelně totiž i tito lidé přerostou, překročí svůj stín ((nebo by alespoň měli), a tak černobílého vnímání světa i jednání vlastního i farářů.

Tak se Jakub bude vždy znovu pokoušek zjednodušit, „elementarizovat“ Pavlovo učení o spáse z pouhé Boží milosti. Proto může napsat, že člověk se má radovat, když prochází zátěží - kdo se osvědčí, je silnější („co tě nezabije, to tě posílí“). Že tím vzniká otázka, kdo vlastně zkouší a jestli vůbec slovo „zkouška“ není zcela zavádějící, tak se tito lidé neptají. Alespoň nějaký čas. A když se začnou ptát - jsou zde další části Písma a teologie.

Proto některé oddíly JK působí také trochu naivně. Tak např. Jk 1, 5-8: Stačí prosit Pána a on mě učiní moudřejším. Bůh přece dává všem a bez výhrad! To je však velice ožehavé tvrzení, které může snadno zničit člověka - tak se i Jakubův dopis pokouší

vyvážit tuto „mechanizaci víry“ důrazem na nepochybování. A že pochybující od Pána samozřejmě nic nedostane.

Avšak víra bez pochybností? To je definice fanatismu i fundamentalismu, a tak živná půda pro křesťany, kteří blokuji (a vyhazují do povětrí) potratové kliniky nebo posílají dětskou křížovou výpravu do Svaté země...

Avšak Jakub toto, domnívám se, nemyslel. Opět opusťme své boty a stoupněme si do bot člověka, kterému nebylo umožněno úspěšně vystudovat ani základní školu. Takový člověk je velice nestálý, protože mu chybí základní návyky, které lidská společnost odjakživa vyžadovala (ačkoli jejich podoba a rozsah se mění). V důsledku je takový člověk rozpolcený a mění svou víru, církve i učení jako ponožky - protože tahle modlitba či obřad zrovna nezafungovaly.

Jakubovi tedy jde o povzbuzení k vytrvalosti důvěry a pevnosti v biblickou zvěst. Vždyť je pravda, že Bůh nikoho nediskriminuje. Je pravda, že je-li nějaká moudrost na tomto světě, pak je to Moudrost Boží. A Bůh ji skutečně nabízí všem.

Avšak právě člověk se jí často brání. Bere si z ní jen situačně se hodící kousíčky. Čímž se nevyhnutelně zavírá a vyhýbá Boží Moudrosti - protože hledá, co zrovna potřebuje na daných „vlnách“ a „vichřicích“ svého života. Protože celek Boží Moudrosti je obtížný, nepříjemný - je svého druhu zkouškou.

Moudře prožitý život však je takový, který usiluje celistvě přijmout Moudrost Stvořitelovu. Pouze takový člověk se může radovat ze zkoušek, prokazovat vytrvalost a vyznávat nedostatek moudrosti. A tak v ní růst. A nebýt rozpolceným ani nestálým. Avšak k tomu je potřeba přijmout Boží, tedy biblickou, moudrost *celou*. A celou ji také pochopit.

Závěr

Nechť se čtenář nenechá zmást vlastní žádostivostí (Jk 1, 14) ani u čtení epištoly Jakubovy. Vypadá sice prostě a jednoduše, avšak v takovém pochopení vede k hledání mechanismů, které neexistují a nefungují. A epištola je ani neobsahuje. Např.: Vždy,

když prosím, tak dostanu. A když ne, pak špatně věřím a špatně se modlím. Nic takového Jakub ani nenapsal, ani nemyslel.

Často je obsahem Jakubova epištola mudroslovnými aforismy jako: „Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.“ Nikoho by nenapadlo, že to platí ve 100% případech a ještě ke všemu v krátkém časovém horizontu. Ale zároveň na této „lidové moudrosti“ něco je - Boží mlýny melou. Avšak hledání pravdy ukazuje, že takhle jednoduše se o světě nedá pravdivě a výstižně hovořit. Takovéto formulace jsou sice trochu součástí Boží moudrosti. Avšak jsou tou částí, kterou člověk může vyzozorovat ve světě kolem sebe (jde o tzv. přirozenou teologii). Bez teologie zjevení (teologia revelationis) jde však spíše o takové obtížně aplikovatelné a ne moc nosné tlachání...

Jakubův dopis, jako každá část kánonu, tedy vede k velice hlubokým otázkám i odpovědím - ačkoli na první přečtení mohou působit až urážlivě či pohoršlivě. A takřka vždy působí velice náročně až tvrdě. Ale stejné nalezneme i v evangeliích, prorocích, Tóře a Spisech...

Nakonec Jakub má pravdu, že se máme radovat, když procházíme obtížnými situacemi. Hospodinův věrný přece věří a spoléhá, že vše má v rukou Hospodin. A že „neuvodí do zlého,“ tedy že v každé situaci se lze rozhodnout správně = dle Hospodinova „pohledu na věc.“

Píseň: S120 - Jednou budem dál + modlitba Páně
Rozhovor